

Vấn đề bình đẳng giới đối với nữ doanh nhân trong quá trình đổi mới và hội nhập kinh tế

BÙI THỊ KIM QUỲ *

MỘT số nhà tương lai học, ngay trước thềm thập niên 90 của thế kỷ XX, nhận định về xu thế phát triển của nhân loại đã mạnh dạn dự đoán về một trong 10 phương hướng của thế kỷ XXI sẽ là:

"Phụ nữ chiếm lĩnh xã hội thông tin, sẽ trở nên những nhà doanh nghiệp lớn hoặc những chính khách nổi bật do bản lĩnh sắc sảo của mình".

Có lẽ đây chính là một trong những biểu hiện đầu tiên của cách nhìn đúng về giới, đúng từ góc độ dự đoán khoa học trên cơ sở đánh giá thực tế về sự đóng góp có hiệu quả của đông đảo phụ nữ vào đời sống kinh tế - xã hội - văn hóa của nhân loại. Phụ nữ chiếm hơn một nửa dân số toàn cầu, ở nhiều thế kỷ triển miên trước đây, họ bị coi là thứ yếu, có thân phận phụ thuộc vào đàn ông, hay may mắn hơn được coi như những bông hoa, những vật trang sức cho các đấng nam nhi... Nhưng ngày nay, quả thật họ đang sánh vai cùng nam giới trên rất nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội.

Chúng ta đều biết rằng, bước tiến của phụ nữ trong mối quan hệ bình đẳng Giới luôn luôn là thể hiện thước đo nền văn minh nhân loại. Và việc chị em ngày nay ở khắp các châu lục đều đang phấn đấu để nâng vị thế của chính

mình là do từng giai đoạn phát triển của lịch sử, phụ nữ đã không ngừng tỏ rõ sức sáng tạo của mình và việc được xã hội thừa nhận công lao của họ chính là vì tầm nhìn Giới hôm nay trong xã hội đã có nhiều cải thiện.

Phụ nữ Việt Nam, lâu nay vốn giỏi việc nước đảm việc nhà. Với truyền thống là con cháu của Hai Bà Trưng, Bà Triệu..., trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và chống đế quốc Mỹ vừa qua, chị em ngoài nhiệm vụ ở hậu phương

lớn còn trực tiếp tham gia làm giao liên, dân công tiếp tế cho tiền tuyến, thanh niên xung phong trên khắp mọi chiến trường. Những "đội quân tóc dài" làm nên lịch sử, những bà mẹ anh hùng có mặt trên mọi miền đất nước... Ngay cả trong thời kỳ xây dựng hòa bình, đặc biệt vào thời kỳ đổi mới chị em cũng là những người đóng góp tích cực trên các mặt trận: giáo dục, y tế, thương mại, du lịch hay ở các ngành nông, công nghiệp, xuất khẩu...; có nhiều chị em nổi bật trong đội ngũ lao động khoa học hoặc nghệ thuật, gánh vác trách nhiệm cao trong bộ máy quản lý nhà nước và lãnh đạo sản xuất, kinh doanh.

Nói về các doanh nhân thường người ta cho rằng lâu nay "cái biển tiểu thương" mà phụ nữ chiếm lĩnh từ thành thị đến nông thôn đâu có đem lại giá trị gì cho đáng kể. Thậm chí, dù họ có lãnh đạo một số ngành sản xuất, kinh doanh được nhiều người biết đến thì nhược điểm của chị em đa phần vẫn là trình độ học vấn thấp, tay nghề không thành thạo, thiếu đầu óc kinh doanh lớn nên ít dám đầu tư, vay vốn để phát triển sản xuất và đổi mới kỹ thuật, công nghệ, tạo nên một khối lượng hàng hóa dồi dào, có

* PGS, Viện Khoa học Xã hội vùng Đông Nam Bộ

chất lượng cao, dễ dàng hội nhập vào thị trường thế giới, đem về cho Tổ quốc số kim ngạch mỗi năm một tăng lên. Hơn nữa về phương diện nắm bắt thông tin, tiếp cận thị trường họ cũng có những khó khăn hơn nhiều so với nam giới do họ còn chức năng quản lý gia đình, chăm sóc con cái. Điều mà đối với phái nam, dường như là ông chủ cửa hàng hay là nhà quản lý doanh nghiệp, đang điều khiển một công ty hoặc tổng giám đốc một liên hiệp ngành... họ vốn không phải bận tâm lo lắng. Bởi lẽ, đối với họ chuyện gia đình là việc riêng tư và tất cả đều đã có "nội tướng" quán xuyến hết. Ngoài ra trong mối quan hệ kinh doanh chị em lại không quen giải quyết công việc làm ăn ngay trên bàn tiệc như phương thức mà "các đảng mày râu" vẫn làm. Những ưu điểm thường có nơi người nữ doanh nhân là thận trọng, tiết kiệm, biết xử lý công việc cụ thể và có tình người, tuân thủ pháp luật, tôn trọng tổ chức, biết lắng nghe ý kiến bàn bạc của quần chúng v.v.. lại chưa được đánh giá đúng mức, tạo điều kiện để phát huy.

Tâm sự với nhiều chị em thành đạt trên con đường tiến bộ về sự nghiệp, nhất là đối với nữ doanh nhân, chị em có niềm vui về sự cống hiến có hiệu quả của tập thể do mình quản lý, được xã hội biết đến và đánh giá cao, thậm chí được nhận những danh hiệu cao quý của Nhà nước trao tặng..., nhưng về đời sống tình cảm riêng đôi khi cũng gặp nhiều trắc trở, cần một sự cảm thông có chiều sâu nhân bản và hợp lẽ, hợp tình từ phía người thân yêu nhất.

Chúng ta hiểu rằng thuận lợi của thời kỳ đổi mới cũng nhiều: chị em được khuyến khích sánh vai cùng nam giới, được bộc lộ tính năng động, sáng tạo của mình, được động viên sự mạnh dạn, quyết đoán, dám nghĩ, dám làm để phát huy nội lực mạnh mẽ. Nhưng cuộc sống hôm nay không chỉ là biết đúc rút kinh nghiệm, biết học hỏi làm theo, mà cuộc cách tranh khốc liệt giữa chốn thương trường còn đòi hỏi doanh nghiệp dẫu nhỏ, vừa hay lớn đều phải vươn lên, không chỉ về trang thiết bị tiên tiến, có đội ngũ kỹ thuật luôn sáng tạo ra những mẫu mã, kiểu

dáng mới hợp thời trang và hơn nữa còn "đi trước đón đầu" thậm chí còn biết hướng dẫn thị hiếu lành mạnh nơi người tiêu dùng mới mong lôi cuốn khách hàng trong nước và quốc tế. Và muốn vậy, quản lý doanh nghiệp hôm nay không chỉ là sự hiểu biết chung chung, nắm vấn đề qua báo cáo, ban hành các mệnh lệnh và duyệt chỉ các chứng từ mà thực sự là phải đi sâu nắm chắc từng khâu tổ chức, từng con người cụ thể trong sản xuất, kinh doanh, nhất là kịp thời giải quyết hợp lý, hợp tình những éo le, bất trắc nảy sinh trong quá trình phát triển của nhà máy, cửa hàng, hay công ty, hiệp hội...

Ở nước ta, nhất là ở các tỉnh phía Nam và thành phố Hồ Chí Minh, trong thời kỳ đổi mới chúng ta có một đội ngũ nữ doanh nhân khá đông và có trình độ phụ trách các ngành có sản phẩm chất lượng cao từ cơ khí đến giày da, may mặc, từ chế biến nông - lâm - hải sản đến các chế phẩm về sữa và bột dinh dưỡng các loại, hoặc từ dược phẩm đến kinh tế trang trại và thương mại, du lịch v.v..

Trong số các nữ doanh nhân, có chị được đào tạo ở nước ngoài, có chị học trong nước nhưng sự trưởng thành của các chị căn bản là tự đào tạo qua công việc thực tế, và bằng sự linh hoạt, sáng tạo, với niềm tin vững chắc vào mục đích, lý tưởng phục vụ hết mình cho đất nước. Chị em đã biết dựa vào sức mạnh tập thể cùng chí hướng, đoàn kết hợp tác chân tình với nhau cả lúc khó khăn cũng như khi thuận lợi.

Các chị dù còn trẻ hay ở tuổi đã hoa niên đều có sự tự tin và luôn hướng về phía trước, vun đắp cho tập thể vươn lên. Ở thời đại kinh tế tri thức hiện nay, các nữ doanh nhân, bên những tính toán chi ly cho kế hoạch kinh doanh và sản xuất, còn phải có sự phấn đấu vượt bậc cả về trí lực, tâm lực, thể lực mới thực hiện trọn vẹn cả hai chức năng xã hội và gia đình. Điều đó có nghĩa là họ cần phải được ưu ái, được hợp tác, giúp đỡ để hoàn tất, trách nhiệm nặng nề và cao quý của mình: vừa là công dân có nhiều cống hiến cho xã hội, vừa là người vợ, người

mẹ cùng với chồng con xây dựng tổ ấm gia đình.

Thật vậy, không hiếm chị rất giỏi ở cương vị lãnh đạo lĩnh vực này hay phương diện khác nhưng sao cứ cảm thấy "hạnh phúc gia đình quá mong manh". Không kể các chị vì lý do này hay nguyên nhân khác phải "nuôi con một mình", số đông các chị có chồng cũng ở cương vị tương đương, nghĩa là khá bận bịu về việc chung nên đã giao tất cả việc nhà cho vợ sắp xếp và lo chăm sóc cha mẹ già, bệnh tật đến việc học hành của con cái v.v.. khiến cho việc tính toán thời gian cụ thể và hợp lý là cả một vấn đề... Do đó nguyện vọng của chị em, ngoài những âu lo về kết quả công việc, như với bất cứ một thành viên nam giới nào cùng cương vị, luôn hân hoan đón nhận những "cởi trói" cho doanh nghiệp, từ phía các nhà chức trách, còn là sự mong muốn có những cảm thông sâu sắc từ quan điểm giới của toàn xã hội, trong đó có cả những thành viên trong gia đình mình.

Giới, thể hiện mối quan hệ ứng xử giữ nam và nữ trong mối quan hệ xã hội, thay đổi tùy theo điều kiện kinh tế và hoàn cảnh lịch sử nhất định cùng với những tập tục văn hóa của mỗi địa phương và từng dân tộc, nhất là quan niệm và thái độ nhận định vị trí, vai trò người phụ nữ, để từ đó có hành vi và sự đánh giá công bằng về sức đóng góp của nam cũng như nữ.

Cương lĩnh chỉ đạo cho phụ nữ thế giới ở Đại hội Bắc Kinh năm 1995 và vào đầu năm 2000 ở tại Niu Oóc đều nhấn mạnh ý tưởng về thực hiện cho được 4 điểm cơ bản trong 4 điều của Cương lĩnh: đó là phụ nữ phải được tạo việc làm, được chăm sóc về sức khỏe và giáo dục, nhất là phụ nữ phải được tạo quyền để chị em có thể góp tiếng nói và ra những quyết định mang tính nhân văn sâu sắc về bình đẳng giới.

Như thế, ý nghĩa của bình đẳng giới thực chất không phải là sự ưu tiên cho riêng nữ mà là thực hiện lẽ công bằng, tính văn minh của con người hiện đại, nhằm giải phóng lực lượng sản xuất, tạo sự hứng khởi sáng tạo của một khối lượng chiếm hơn nửa dân số toàn cầu.

Mặt khác, một đôi khi quan niệm ưu tiên lại nảy sinh điều nghịch lý. Chẳng hạn, phụ nữ cần việc làm nhưng nhà tuyển dụng lại ngại thi hành chính sách nữ, ảnh hưởng đến năng suất và lợi nhuận của công ty. Và xã hội do chưa quen thực hiện bình đẳng giới, nên ngay ở khâu tổ chức và cơ chế có khi không đồng bộ, tác động đến việc thi hành chậm trễ một nghị định mang ý thức giới khó được thực thi: (Cục thuế không giảm thuế lợi tức cho các doanh nghiệp nhận đông lao động nữ, chỉ với lý do đơn giản, ngành dọc chưa hướng dẫn thi hành nghị định nói trên).

Hoặc trong chính sách nghỉ hưu, điều tưởng là quan tâm nữ cho về sớm hơn nam giới 5 năm, nhưng điều kiện phục vụ vẫn đòi hỏi đủ năm như nam lại là gây thiệt thòi cho nữ. Thậm chí chính sách này không chỉ gây hẫng hụt cho số đông chị em ở các ngành còn phát huy được sức cống hiến cho xã hội, bởi ở tuổi 55 chị em đủ chín chắn, giàu kinh nghiệm và độ dày về kiến thức chuyên môn cũng như về phương diện quản lý. Bởi vậy, có người nêu ý kiến: để nữ nghỉ hưu ở tuổi 55 gây nhiều lãng phí cho xã hội và nếu nâng tuổi hưu cho nữ bằng nam giới (tất nhiên chỉ ở một số ngành nhất định) thì đất nước có cơ may sẽ giàu hơn.

Với truyền thống quan tâm đến sự phát triển toàn diện của con người như UNDP, UNICEF và Ngân hàng thế giới từng nhận xét thông qua những con số biết nói ở Việt Nam, để so sánh: Dầu GDP không phải một sớm một chiều đã tăng lên nhanh chóng do còn nhiều điều kiện khách quan ràng buộc, nhưng chỉ số về GDI cho thấy tỷ lệ so sánh giữ nam và nữ đã không còn chênh lệch quá nhiều và chỉ số HDI trong những năm gần đây có tiến bộ rõ rệt, chúng ta cũng có cơ sở để tin rằng thước đo quyền lực về giới (GEM) của Việt Nam sẽ mau chóng được xếp hạng cao trong đó có sức đóng góp to lớn của các nữ doanh nhân ở khắp vùng đất nước nói chung và nhất là khu vực thành phố Hồ Chí Minh và các tỉnh phía Nam nói riêng. □